

ויגש אליו יהודה – צעד קטן לאדם, קפיצה גדולה לאנושות

ירון שור

מה מיוחד כול כך במפגש בין יהודה לבין יוסף, שאני משווה אותו לנחיתה על פני הירח? מה הקשר בין הנחיתה הראשונה על הירח לבין הצעד הייחודי שביצע יהודה, שאפשר ליוסף להתוודע אל אחיו? מה אפיין את היכולת של ניל ארמסטרונג ושל יהודה לבטא יכולות שקודם לכן לא באו לידי ביטוי אצלם, ולעשות זאת ברגע השיא של חייהם?

עצם ההשוואה בין יהודה בן יעקב לבין ניל ארמסטרונג אינה ברורה מאליה. אנסה להראות, שההשוואה יכולה לקדם את הבנתנו את השיח בין יהודה לבין יוסף, ותיתן לנו נקודת מבט מעניינת על התפקוד של יהודה באירוע השיא של חייו. יהודה וניל ארמסטרונג לא תכננו להגיע לאור הזרקורים של מרכזי המעצמות, מצרים או ארצות הברית. יהודה גדל בפריפריה הקטנה בישראל, ואילו ניל ארמסטרונג באזור פריפריאלי באוהיו. אבל כשהגיע האתגר אל פתחם התמודדו אתו בכול מאודם. יהודה וארמסטרונג היו דמויות מייצגות לאירועים שהיו גדולים מהם, ושוב החלק שלהם "תפס את הכותרות", אבל אי אפשר להבינו מבלי לראות את התמונה הגדולה.

במה דומה הפעולה של יהודה בהתייצבות שלו לפני יוסף לפעולה של ניל ארמסטרונג בנחיתתו על פני הירח?

התמונה הגדולה של הנחיתה על פני הירח. ארצות הברית התגייסה בעוצמה בכדי לאפשר לאדם להגיע אל הירח. המוטיבציה לכך הייתה התחרות אל מול הסובייטים. ב-1957 שלחו הסובייטים את הספוטניק, שהיה החללית הראשונה, שהקיפה את כדור הארץ. ב-1961 הם שלחו את יורי גאגארין ב- שהקיף את כדור הארץ. באותה שנה, ועוד לפני שאמריקה שלחה אפילו אסטרונאוט אחד, שהקיף את כדור הארץ, הכריז הנשיא קנדי, על שינוי מתווה התחרות אל מול הסובייטים. לא עוד מי יקיף את כדור הארץ אלא מי ינחת ראשון על פני הירח? קנדי קיבל ההחלטה ביודעו שבמרוץ לירח יהיה לאמריקאים סיכוי טוב יותר לנצח את הרוסים. חלק גדול מהתוצר הלאומי האמריקאי ועשרות אלפי עובדים עסקו במרכיבים שונים של המבצע להנחתת אדם ראשון על פני הירח.

ארמסטרונג היה הטייס, שירד ראשון אל פני הירח. הוא ביצע פעולה, שהייתה האחרונה בעשור שלם של התנסויות שאפשרו את פעולתו. ניל ארמסטרונג היה הכוכב של מבצע ענק, בו היו מעורבים: חלקים גדולים של התעשייה האמריקאית, סוכנות החלל האמריקאית, אלפי מהנדסים וטכנאים, ועשרות טייסים במשך למעלה מעשור.

התמונה הגדולה של המפגש בין יהודה לבין יוסף.

1. שכשראה יוסף את אחיו לראשונה חשב על חלומותיו שלא הוגשמו "ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם להם" (בראשית, מב, ט). האחים ואביהם, יעקב, לא היו מודעים, שהם פועלים על פי מתווה, שיוסף האמין, שנשלח אליו משמים, שמטרתו להגשים את החלומות, שחלם בנערותו. מתווה, שסופו היה שבני ישראל ירדו למצרים.

2. כשניגש יהודה אל יוסף, לא היה לו כול מושג, שיש איזשהו קשר בין יוסף, לבין האב, יעקב, שמצוקתו, הייתה הנימוק המרכזי בדברי יהודה. הוא לא ידע גם, שהדגש ששם על הקשר המיוחד בין יעקב לבין בניה של רחל, נגע ישירות אל יוסף. הצלחת דברי יהודה, שהביאו לכך, שיוסף התוודע אל אחיו, לפני שאכן החלומות התגשמו, נבעה בחלקה מהדברים שאמר. אבל יותר מכך, היא נבעה מכך, שיוסף, אחיו, היה המאזין לדבריו.

מה היה מיוחד בפעולתו של ניל ארמסטרונג בדרך אל הנחיתה על פני הירח?

ניל ארמסטרונג טען, שאנשים לא ממש מבינים עד כמה הנחיתה על פני הירח הייתה מסוכנת, ומה נדרש בכדי שבני אדם יאזרו אומץ לבצע את הנחיתה. בני אדם יצאו למסע שונה אל הלא מוכר ויכולים לספר על מקום מחוץ לכדור הארץ, בו ביקרו. נחיתות מוצלחות על הירח אינן מובנות מאליהן. באימונים נהרגו לא מעט אסטרונוטים מובילים. השתתפות בנחיתה על פני הירח הצריכה אומץ רב ונכונות להתמודד עם הלא נודע.

בכדי בדרך אל הנחיתה על פני הירח, הביטו ארמסטרונג ואולדרין בצג הדלק של רכב הירח, וראו שהדלק יספיק להם לעוד 15 שניות. הסביבה

לא התאימה לנחיתה בטוחה. ארמסטרונג לקח ההגה לידי ובונהיגה ידנית הנחית את רכב הירח בשלום. המרחק בין הצלחה ותהילת עולם לבין כישלון ואובדן חיים היה קרוב מאוד.

מה היה מיוחד בפעולתו של יהודה בגישתו אל יוסף?

עד לפעולה זאת של יהודה היו האחים פסיביים אל מול יוסף, ועשו את כול מה שיוסף דרש מהם, גם כשפעולותיו היו לא הגיוניות ומתגרות. לפתע קם יהודה ודיבר מתוך חוסר הסכמה למעשיו של יוסף, ודרישה מיוסף לשנות את מה שעשה, ולשחרר את בנימים מכליאתו. הדיבור עם המשנה לפרעה שליט מצרים היה רב עוצמה ולא מתנצל. יהודה דרש את שחרורו של בנימין, והצליח להביא את המשנה לפרעה לשנות את תוכניותיו ולהתוודע אל אחיו. נדרש אומץ רב בכדי להשמיע דברים כאלה בפני המשנה לפרעה. יהודה טען באומץ בפני בעל הכוח הבלתי מוגבל, בפני האדם שבקלות יכול היה להוציא אותו להורג. הוא לקח סיכון רב.

מה היה מיוחד בדברים שאמר ניל ארמסטרונג?

ארמסטרונג צעד את הצעד הראשון אל פני הירח, ואז הוסיף תוספת ואמר את האמירה שהפכה לסמל של כול מבצע אפולו: "זהו צעד קטן לאדם, קפיצה גדולה לאנושות". כחצי מיליארד אנשים, שצפו בנחיתה הראשונה על פני הירח, התרגשו מהאמירה שאותה ביטא באופן ספונטני האדם שאכן צעד צעד קטן, שהיה הסמל לקפיצה הטכנולוגית והאנושית הגדולה, שאפשרה את הנחיתה האנושית על פני הירח. ארמסטרונג, טייס הניסוי השקט וקר הרוח, היה למבטא של המסע הגדול ביותר של בן אנוש, הנחיתה על פני הירח.

מה היה מיוחד בדברים שאמר יהודה?

יהודה עמד בגאון וטען, שהצעדים של יוסף, הם שהביאו את המצב הקשה. ושהכליאה של בנימין אינה מוסרית, ותביא לכך שאבי המשפחה ייהרס. כבר בעת הבקשה, טען יהודה, שהאחים אמרו ליוסף, שהגעת בנימין למצרים עלולה לגרום למותו של יעקב. ועתה עם כליאתו של בנימין, יש חשש אמיתי למותו של אבי המשפחה. הפתרון שיהודה מציע הוא, שהוא עצמו יהיה המחליף של בנימין. זהו סוג של שיח שלא היה

כדוגמתו קודם לכן בבראשית. האילוץ והתחושה של אין ברירה, מביאים את יהודה לדבר באופן ישיר אל יוסף ולהציג בפניו את נקודת המבט של משפחת יעקב.

הדברים של יהודה אל יוסף היו מאוד אישיים. הוא ביטא את התחושות הקשות שחש כלפי עצמו במחשבה שלו על חלקו בסבל הקשה של אביו. "והיה כראותו כי אין הנער ומת. והורידו עבדיך את שיבת עבדך אבינו ביגון שאולה" (שם, לא). כשדיבר אל יוסף, נכנס יהודה אל העומק של הרגשות, שאותם הדחיק במהלך השנים, של האשמה שחש על ההידרדרות במצבו התפקודי של אביו, כפועל יוצא מהתחושה של האובדן הקשה על התמודדותו עם הסיפור של האחים על מותו של יוסף: "ויאמר עבדך אבי אלינו. אתם ידעתם כי שנים ילדה לי אשתי. ויצא האחד מאתי ואומר טרוף טרוף ולא ראיתיו עד הנה. ולקחתם גם את זה מעם פני וקרהו אסון. והורדתם את שיבתי ברעה שאלה. ועתה בבואי אל עבדך אבי והנער איננו איתנו, ונפשו קשורה בנפשו. והיה כאותו כי אין הנער ומת. והורידו עבדיך את שיבת עבדך אבינו ביגון שאולה" (שם, כז – לא). אי אפשר היה לבטא בצורה יותר ברורה את נקודת המבט של יעקב, באמפתיה, שהייתה כול כך חסרה ליהודה באירועי המכירה של יוסף. הכניסה אל המחוזות האישיים בתחושותיו כלפי אביו, הביאה את יהודה לדבר על המרכיבים האנושיים הכלליים. על האב הזקן, שעולמו ייחרב לגמרי, אם בנו הצעיר לא יחזור אליו. בלא יודעין, עורר יהודה את יוסף להבין, שהפעם הוא הגזים, ושם ימשיך באותו כיוון הוא עלול לאבד את אביו לנצח. יוסף התרשם מעוצמתו המוסרית של יהודה ומהנכונות והאומץ שלו לשבת בכלא ללא הגבלת זמן, כלומר להקריב את חייו, בכדי להציל את אחיו הצעיר בנימין.

מה בתכונותיו התאים לאירוע השיא של חייו ובמה נדרש ארמסטרונג להשתנות?

ארמסטרונג היה טייס מצטיין כול חייו. אבל כמפקד של אפולו 11 הוא נדרש לתכונות של מנהיגות. הוא לא לחם בכדי להיות האדם הראשון שינחת על פני הירח. האירועים הובילו לכך. והאחראים קבעו שהוא יהיה האדם המתאים, דווקא בגלל צניעותו. הוא הפגין תפקוד יוצא דופן

בהחלטה להנחית את רכב הירח ידנית. בניגוד לצפוי, גם ידע להגיד את המלים הנכונות בזמן הנכון. הוא שינה את ההיסטוריה באותו הרגע, ואז ידע להתרחק מאור הזרקורים והפך להיות מרצה להנדסה, מורה באוניברסיטה.

מה בתכונותיו התאים לעמידה של יהודה בפני יוסף, ובמה נדרש להשתנות?

יהודה לא הפגין עוצמה מוסרית בתחנות שונות בחייו. הוא היה זה שהציע לאחיו למכור את יוסף. "מה בצע כי נהרוג את אחינו וכסינו את דמו? לכו ונמכרנו לישמעאלים, וידנו אל תהי בו, כי אחינו ובשרנו הוא. וישמעו אחיו" (בראשית לז, כו-כז). אולי יהודה הציל את חיי יוסף מהאחים שרצו להורגו, אבל הרעיון למכור אח לעבד הוא קשה ומאוד לא מוסרי. יהודה היה אחד מהאחים שסיפרו ליעקב, שיוסף מת, והציגו לפני יעקב את כתונת הפסים של יוסף טבולה בדם: "ויקחו, את-כתונת יוסף; וישחטו שעיר עיזים, ויטבלו את-הכותונת בדם. וישלחו את-כתונת הפסים, ויביאו אל-אביהם, ויאמרו, זאת מצאנו: הכר-נא, הכתונת בנך היא--אם-לא" (בראשית לז, לא-לב). גם במפגש שלו עם תמר לא הצטייר יהודה כלוחם מוסרי. הוא לא קיים את הבטחתו לה, והיה קרוב להוציאה להורג. אמירתו "צדקה ממני" היא תחילת המפנה הדרמטי בחיי יהודה. המפנה התעצם בהתייחסות הבוגרת של יהודה אל הצורך להביא את בנימין למצרים, בגלל דרישתו של יוסף. הוא התחייב להיות הערב לאביו יעקב, להחזיר את בנימין בשלום הביתה, ערבות ששכנעה את יעקב לתת לבנימין להצטרף לאחים ולהציל את המשפחה ממוות ברעב. ההחלטה לכלוא את בנימין, הביאה את יהודה להכרה, שכאן חוזר המקרה של יוסף, והוא לא יכול היה להרשות לעצמו לחזור שוב על הפגיעה שפגע באביו. הפעם הוא יצא לקרב. יהודה היה המנהיג של האחים גם באירועים הקודמים. הוא ידע, שרק הוא יוכל לעמוד בפני יוסף ולדבר אתו בכדי שישנה את החלטתו. הייתה בו הבדידות של מנהיג בעת קבלת החלטה קשה. הסיכון היה גדול. הוא דיבר בנימה אישית, מבלי יכולת לדעת עד כמה הנמען לדבריו אכן יכול להבין אותו. הדיבור הישיר רב העוצמה השפיע הרבה יותר ממה שהיה יכול להעלות על דעתו. יהודה רכש בפעולתו את ההילה של מנהיג חיובי, שכיפר על טעויותיו בעבה. הוא

הפנים את טעויותיו, וידע לנצל את עוצמת החרטה שחש ביחסו לאביו, בכדי להשמיע דברים בעלי עוצמה. בניגוד לאירועים בעבר, בהם הייתה תחושה שיהודה מסתכל על העולם בגאווה, במבט מלמעלה למטה, הרי הפעם הוא היה האדם שבא מלמטה ובניגוד לכול הסיכויים הצליח לשנות את ההיסטוריה לרגע. ואז חזר אל אחיו, והיה לרועה צאן בארץ גושן.